

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Валери Денев Тодоров

на дисертационен труд на тема:

ВЛИЯНИЕ НА ОРГАНИЗАЦИОННАТА КУЛТУРА ВЪРХУ КОМУНИКАЦИЯТА И ЛИДЕРСКИТЕ СТИЛОВЕ В ОРГАНИЗАЦИЯТА

за получаване на образователна и научна степен „доктор“ в област на висшето образование „3. Социални, стопански и правни науки“, професионално направление „3.2. Психология“

автор на дисертационния труд: **Ирина Любчова Янева-Дамянова**

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Представената за рецензия дисертация е теоретико-емпирично изследване на взаимовръзката между организационната култура, лидерските стилове и комуникацията в организацията. Изследването е проведено въз основа на данни от различни структурни звена от системата на Министерството на вътрешните работи, които през последните години са обект на многобройни опити за реформи и оптимизиране и за чиито ефекти има малко на брой прецизно събрани емпирични данни. Ограничени като количество и обхват са и опитите за осмисляне на организационните промени и техните ефекти от гледна точка на съвременните теоретични постижения на организационната психология.

В хода на разработката авторката е адаптирала съвременни психометрични инструменти за изследване на организацията, някои от които се използват за пръв път в страната. Само по-себе си това е принос към развитието на българската организационна психология.

Направеният теоретичен обзор отразява съвременните тенденции в изследването на организационната култура, лидерството и организационната комуникация.

Дисертацията представлява продължение на усилията на редица учени от Института по психология – МВР да създадат теоретична и методологична база за управление на организацията и управление на организационната промяна въз основа на съвременни научни постижения.

Научните резултати от труда допринасят за развитието на науката за организационното поведение в България и използването на нейните постижения в управлението на структурните звена от системата на МВР и управлението на промяната в тях.

2. Оценка на научните резултати

Основна цел на дисертационния труд е да се изследва влиянието на организационната култура, лидерските стилове и удовлетвореността на служителите. Сложният характер на основните теоретични конструкти и взаимовръзките между тях предполагат необходимостта от солиден теоретичен обзор, аргументирана обосновка и прецизна проверка на основните хипотези.

Дисертацията е структурирана в увод, две основни части, всяка състояща се от по три глави, обобщения и изводи, заключение, списък на използваната литература и приложения. Списъкът на използваната литература включва общо 199 заглавия, 40 от които на български език. В дисертацията са представени 34 таблици и 17 фигури.

Първата част на дисертацията е посветена на теоретичния обзор на трите основни конструкта – организационна култура, лидерство и организационна комуникация – обособени в отделни глави. Обзорът разглежда подробно теоретичните конструкти като е проследена тяхната историческа еволюция, емпирична верификация и взаимовръзките им с други конструкти. В рамките на прегледа на организационната култура са разгледани общо 28 различни дефиниции. Очертани са различията с конструкта организационен климат, анализирани са характеристиките и функциите на организационната култура и са представени различни типологии на организационната култура. Сред представените теоретични модели са този на Хеерт Хофстеде, Дийл и Кенеди, Харисън и Кенди, Камерън и Куин, Куук и Лафърти. Главата, посветена на лидерството, започва с анализ на повече от 20 дефиниции на понятието и неговото разграничаване от понятието ръководство. Разгледаните теории за лидерството включват теорията за отличителните черти, класификацията на лидерските стилове на Курт Левин, моделите на Таненбаум и Шмидт, Арнолд, Купър и Робъртсън, Блейк и Мугън, Фийдлър, теорията път – цел и др. Особено внимание е посветено на анализа на

идеите за трансформационното и транзакционното лидерство и на едно от съвременните им приложения – Моделът на пълния обхват на лидерството на Бас и съавтори, който е използван в емпиричната част на дисертационното изследване. В третата глава от обзорната част на дисертацията са разгледани и анализирани изследвания, посветени на характеристиките и функциите на организационната комуникация и нейното взаимодействие с организационния контекст с акцент върху лидерството и организационната култура. Въз основа на анализа на вече проведени до момента изследвания авторката формулира собствените си изследователски хипотези, чиято проверка представя във втората част на дисертацията.

Литературният обзор в първата част е подробен и изчерпателен, логично структуриран и показва отлично познаване на изследваната проблемна област.

Емпиричната част на дисертацията започва с обобщение на формулираните общо 5 хипотези и дефиниране на задачите по тяхната проверка.

Представена е използваната в изследването батерия от четири психометрични инструмента, съдържащи общо 30 различни скали и демографски блок:

1. Многофакторен въпросник за лидерството на Бас и Аволио – MLQ Form 5x;
2. Въпросник за измерване на удовлетвореността от комуникацията CSQ на Даунс и Хейзън;
3. Въпросник за измерване на организационната култура на Камерън и Куин;
4. Въпросник за удовлетвореност от труда JSS на Пол Спектър.

Демографският блок отчита шест описателни характеристики – пол, възраст, професионален стаж, вид дейност, дирекция и категория (ранг в йерархията).

За нуждите на проучването е използвана предварително конструирана с цел представителност по основни демографски и организационни характеристики извадка от 368 служители на Министерството на вътрешните работи. Данните са събрани чрез мрежа от предварително инструктирани анкетъори чрез процедура, която гарантира анонимността на участниците.

Методиката на изследване е ясно и подробно описана. Използваните дизайн, процедура и методи съответстват на целите на изследването, формулираните хипотези и изследователските задачи, свързани с тяхната проверка.

Резултатите от емпиричното изследване са представени в две отделни глави. Първата от тях е посветена на анализа на основните характеристики на използваните скали и изследваните демографски променливи, както и на проверката на първите две от формулираните хипотези.

Използваните скали са анализирани чрез класически айтем-анализ и показват много добри психометрични показатели. Представени са и таблици с коефициентите на линейна корелация между скалите на всеки въпросник. За проверка на първите две от хипотезите са използвани серия от еднофакторни дисперсионни анализи с пост-хок сравнения между равнищата на независимата променлива. По същество аналитичната процедура представлява проверка на статистически хипотези за различия в средните на основните променливи, обусловени от описателните характеристики „тип дирекция“ „тип дейност“ и „категория служител (ниво в служебната йерархия)“. Резултатите от статистическите анализи са представени в графичен и табличен вид и са придружени с текстови пояснения и коментари.

В следващата глава са представени резултатите от проверката на останалите три хипотези. Тъй като всички те се отнасят до взаимовръзки между изследваните конструкти, докторантката логично се е спряла на статистически процедури, установяващи степента и силата на връзката между променливите, чрез които са операционализирани конструктите. Главата е разделена на отделни параграфи, всеки от които е посветен на отделна хипотеза. Първоначално са изчислени коефициенти на линейна корелация между променливите, след което са проведени серии от стъпкови множествени линейни регресионни анализи с цел уточняване на установените корелационни зависимости. Получените резултати са придружени с текстови пояснения и коментари.

Като цяло статистическите методи за анализ на данните са коректно подбрани и правилно използвани с една забележка – начинът на представяне на резултатите не дава ясна представа как е приложена техниката на стъпковата регресия (разновидност, критерии за оставане на променливите в модела, коментар за причините, поради които дадена взаимовръзка се установява от корелационния анализ, но липсва при регресионния, Вж. например Таблици 27 и 28).

Резултатите от емпиричното изследване са подробно и задълбочено интерпретирани в светлината на сложната и многоаспектна теоретична рамка и формулираните хипотези. Ирина Янева-Дамянова демонстрира изявени способности за осмисляне на емпиричните данни и на базата на тях да формулира смислени изводи с практико-приложна насоченост. Цялостните резултати от дисертационното изследване не само спомагат за обогатяване на теоретичното познание за взаимовръзките между организационната култура, лидерските стилове и комуникацията в организацията, но и

могат да бъдат използвани при формулирането на управленски политики в системата на МВР и за обогатяване на познанията на ръководния състав в сферата на управлението.

В заключение бих обобщил, че дисертацията на Ирина Янева-Дамянова представлява фундаментално изследване със значими научни приноси в изследваната област и възможности за практическо приложение. Като акценти на изразената от мен цялостна положителна оценка бих изтъкнал следното:

1. Направен е цялостен и подробен литературен обзор на проблематиката свързана с организационната култура, лидерството, организационната комуникацията и взаимовръзките между тях.

2. Приложена е съвременна изследователска методология, която изисква формулировка на теоретичен модел въз основа на налични знания и последваща емпирична проверка.

3. Подбрани и адаптирани са съвременни изследователски инструменти, които имат потенциално приложение в бъдещи изследвания.

4. Избрана и успешно приложена е адекватна стратегия за проверка и доказване на формулирания теоретичен модел. При проверка на хипотезите е приложен широк спектър от математико-статистически методи.

5. Демонстрирано е умение за анализ на емпирични данни и формулиране въз основа на тях на релевантни теоретични и практико-приложни изводи.

Приносите са аргументирани и формулирани ясно и обективно отразяват постиженията на дисертационния труд. Могат да бъдат разширени в посока на възможностите за практическото приложение на цялостните резултатите от разработката.

Авторефератът е съобразен с изискванията и предава вярно и пълно съдържанието на труда.

По темата на дисертацията са направени четири самостоятелни научни публикации в реферирани списания и сборници. Това е напълно достатъчно основните резултати да станат видими за научната общност.

Бележките ми към труда са основно от технически характер и не омаловажават неговата стойност.

Според мен могат да бъдат отправени препоръки по отношение на структурата на дисертацията и възприетата система на озаглавяване на разделите на текста, както и по отношение на представянето на част от резултатите от емпиричното изследване.

3. Заключение

Дисертационният труд на Ирина Любчова Янева-Дамянова представлява оригинално, цялостно и задълбочено изследване на актуална научна тематика. Освен че обогатяват наличното теоретично познание в изследваната област, научните резултати имат и практическо приложение. Дисертацията и свързаните с нея публикации отговарят на изискванията за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Закона за развитие на академичния състав в Република България и правилника за неговото прилагане.

Въз основа на положителните си оценки за качествата на дисертационния труд, за подготовката и творческите способности на докторантката предлагам ДА СЕ ДАДЕ на Ирина Любчова Янева-Дамянова образователната и научна степен ДОКТОР в област на висшето образование „3. Социални, стопански и правни науки“, професионално направление „3.2. Психология“. Призовавам и останалите членове на научното жури да гласуват за това предложение.

Рецензент:

22.06.2017 г.

София

(доц. д-р Валери Тодоров)